80. ԷՐԿՈՒ ԱԽՊԵՐ

Ինո̇ւմ ա, չընո̇ւմ էրկու ախպեր։ Մեծ ախպերը փսակված ա ինո̇ւմ, ըստրան ինո̇ւմ ա քսանըչորս ծի, պիծի ախպորը ինո̇ւմ ա տասնըչորս ծի։ Էտ պիծի ախպերը շատ քյա̈լա̈գյշի յա ինո̇ւմ։

Մեհետ էտ պիծի ախպորը ծիյանցան մինը ըստակում ա։ Տա մաշկում ա, լա̈վ է՞, լա̈վ չուրուցնում տեսնում ա ժեժտու նըման վեր նի յըս կյամ, ճըռճռում ա՜… Պիծի ախպերր կաշին յոր ա օնում, քյնո̇ւմ… Քյինո̇ւմ ա, քյինո̇ւմ, շատ ա քյինո̇ւմ, թա̈ խրեգյ, մըթնում ա։ Լհա̈ հսնում ա մին շեն, եշում ա, տեսնում մին ճըրաքյ ա ըրվամ։

Էտ ճըրաքյին յըրա քյինո̇ւմ ա, մին տոն ա տո̇ւս կյամ, տո̇ռնը թակում ա.— Ա՛ տնատար, կթողի՞ս քշերս ըտեղ քոն ինիմ, ղարիր մարթ ըմ։

Էտ կնեգյը թա̈. — Քյո̇ւլիմ քյա̈լլա̈տ, կորեր ըստղա՜ս, մեր մարթը տանը չի, կկյա, կասիմ կոնդըտ կըկտրե։

Էտ մարթը եռ ա տըեռնըմ, էտ տռանը մին խոտու տեղ ա ինո̇ւմ, ծակում ա, նի մննում, վեր մըրսե վեչ։ Ակուշկավը վեր եշում ա, տեսնում ա մին մարթ ստոլեն նստած, բիշի, թա̈ժա̈ հաց, իփած հավ ըռաշին տիրա̈ծ օտում ա։

Էտ վախտը, էն սիրավ սո̇հբա̈թ ընելիս վախտը վեր մարթ գյո̇ւգո̇ւմ չի, թա̈ աշխարքս հի՞նչ ա՜, մին թըմփթըմփոց ա կյամ, ըհը՛… Էտ կնգանը մարթը կյամ ա, տո̇ռնը, թակում.— Ա՛ կնեգյ, տո̈ռնը պեց։

Էս վեր լսում ա, դաստի էն մարթը բիշուն նըհետ նի յա մննում սանդողը, իփած հավն էլ էտ կնեգյը տինում ա փիչումը....

Տոռնը պենում ըն, մարթը նի յա մննում, ասում. — Պառռուգյուն, ա կնեգյ, հաց չը՞ս շինալ, պա տուզն ըմ, հաց պեր օտինքյ։

Կընեգյը մին հաց ա տինում մարթեն ըռաչին, ասում. — Էս ա, կեր, քյինի պենետ։

Հինչու իլած ա ինում, էտ կյողը կացած տղան տեսնում ա։ Ը՞ր ա կենում, կաշին շըլակում, կյամ թա.— Ա՛ տնատար, ղոնաղ չը՞ք պահիլ։

Կնեգյը դաստի շողարը տամ ա, թա.— Կորեք ըտղատ, քյուլիմ քյալլատ։ Մհենգյ էլ ա իլալ եկած։

Մարթն ասում ա.— Ա՛ կնեգյ, իտի մել ասել, մեհետ էլ յրեսկինիմ մին զարիր տեղ, լավ չինիլ, ղոնաղը ըստուծանա յա, տըռնան ետ չըն տալ։

Տղան նի յա մննում, կաշին տինում տակեն, նստում։ Ըսկսում՝ ա ճըռճըռցնելը։

Վեր ըստա ճըռճռցնում ա, տնատարը ասում ա.— Դե բոլ ա խրեգյ ճըռճըռցրու։ Էտ հի՞նչ ա, ըտրա ցավը։

Տղան ասում ա. — Բալամ էս կաշին իմաստուն կաշի յա, մին պեն ա ասում, ամմա դե ասել չը՞մ։

Էտ մարթը շատ ա խընթրում, տղան ասում չի, ամմա վեր շատ նեղում ա, տղան ասում ա.— Գյիդում ը՞ս հի՞նչ կա, կաշին ասում ա,. վեր էն ա փիչումը իփած հավ կա, խե՞ տու հացըտ ցամաք ըս օտում, տուս կալ կեր։

Կնեգյն ասում ա.— Քյուլլիմ ըտրա քյալլան, սոտ ա ասում, իփած հավը հշտըղա՞ յա։

Մարթն ասըմ ա — Ա՛ կնեգյ, փիչին տոռնը պեց, վեր սոտ ինի, ըստրան մին թիքյա թողել չըմ ըստեղ վեր կենա։

Կնեգյը փիչին տոռնը պեց ա անըմ, տեսնըմ ա մին տրելքում՝ իփած հավը տիրած։ Յոր ա օնում, տինում ստոլեն։ Էտ տղան մին էլ ա ճռճռցնում։

Մարթը ասըմ ա.— Մըհենգյ հի՞նչ ա ասում։

Ասում ա.— Ասել չըմ, ասել չըմ։

Էլհա վեր շատ զոռ ա անըմ, ասըմ ա.— Գյուդում ըս հի՞նչ ա ասում, ասում ա էն ա սընդողումը էրկու բիշի էլ կա, մին մարթ էլ։

Կնեգյը սկսում ա ուշունց տալը, թա.—Քու ըստինըտ, ինդինըտ, տուս եք տանաս կորեր։

Մարթն ասում ա.— Ա՛ կնեգյ, սանդողը պեց, վեր մաշին մարթ չինի, ղա̈ստի ըտրա կլո̇խը կըտըրըլական ըմ։

Սանդողեն մաշին մարթին վըենները, ծեռքերը ըսկսում ա սաղ ածելը, տըմրըլա թակելը, տողտի նման տըղտո̈ղալը։ Սանդողը պեծնում ըն, տեսնըմ մին մարթ մաշին։ Էտ տղան նան տնատարը յըրան ըն տեռնըմ, կոնդը կտրում... Պենան տուն ա կյամ, վեր կնեգյը սիրական ա իլա̈լ պըհեյիս։

Նստում ըն մին լա̈վ օտում, խըմում, տըռղվըմ, տըռզիկ-ճոտիկը տա̈ռնում։

Տնատարը ասըմ ա.— Հինչ տամ, էտ իմաստուն կաշին ինձ տաս։

Տղան տեսնըմ ա, վեր հինչու ասե, էլհա ինքյ ա ուննական, ասըմ ա.— Ծախըմ չըմ։

Էտ մարթը շատ ա սղիրում, էտ տղան ասըմ ա.— Մին փըրգոն վըեսկե տո, քյըեղ տամ։

Էտ մարթը մին փրգոն վըեսկե յա տամ, ըստակած ծիյին կաշին ինքյ օնում։ Տղան մին փրգոն վըեսկեն պո̇ւրո̇ւմ ա տոն։

Մեծ ախպերն ասում ա.— Ա՛ պիծի մեռա՜ծ, էտ ըշտղա՞ յա։

Պիծի ախպերը ասում ա. — Բալամ, ինդի պատառ տենը, ըստակած ծիյին կաշուն մին փրգոն վըեսկե ըն տամ։ Մեծ ախպերը ո̇ւրա̈ն քսանըչորս ծիյան քսանը մորթում ա, կաշին չուրուցնում, տանում մին փրգոն լծում մնացած չորս ծիավը, տանում քաղաք, ծեն տամ. — Այ լա̈՜վ կաշի՜, այ լա̈՜վ կաշի՜։

Դե քըղաքըմը վըննմաններին դո̇ւքյանին լիգյը կաշի յա՜, հո՞ւ վա ինքյ ուննական։ Ինքյ օնող չիկա։

Ետ ա պո̇ւրո̇ւմ տոն, ասում. — Ա՛ պել մեռած, քըշերս քյըեղ ըսպըննական ըմ, վեր ինձ խա̈փա̈լ ըս։

Վեր քոն ըն ինո̇ւմ, պիծի ախպերը քյնամ ա մորը տեղը, մորը տանում ո̇ւրա̈ն տեղը, մորը լեչակը քցում ո̇ւրա̈ն կլխեն, քոն ինո̇ւմ։

Քշերը մեծ ախպերը ղա̈մա̈ն յոր ա օնում, թըրախկ մորը կլո̇խը կըտրում։ Ուռութանան պիծի ախպերը մորթած մորը մին փըրդոնըմ նըստըցնում ա, կլո̇խը պընդըցնում, քշում ըիդի քաղաք։ Տանըմ ա քշերավը մին ստալավոյու առան փրգոնը վեննն անում, ղակաղ ա տամ, ա̈րա̈ղ պերին մորը հետե, դվա̈քիս թա̈ մըրսած ա՜։ Ա̈րա̈ղը պո̇ւրում ըն, ասըմ.— Կա՛։— Խոսում չի։

— Կա՛։— Խոսում չի։

Ստալավոյին գյա̈դա̈ն կըզնըվելան վեր ըստաքանը տամ չի մորը կըլխա՜ն, կլո̇խը կախ ա անըմ, տղան հարայ ա տամ, թա̈ իմ մոր սպնեցեն, իմ մոր սպնեցե՜ն...

Ստալավոյին վարիչը տղեն քաշ ա տամ ստալավոյը, թա̈. — Հին-չու օղիս կրտանք, մինա̈կ թա̈ րիյաբուռ չանիս մըեղ։

Վարիչը պիրում ա ո̈ւրա̈ն փողավը ղուռթի շինիլ տամ, տանում թաղում, բաղարաքյ անում, մին փրգոն վըեսկե էլ ա տամ, թա̈ տար։ Պիծի ախպերը վըեսկեն եր կալած քյընո̈ւմ ա տոն։

Մեծ ախպերը ասում ա.— Ա՛ պիծի մեռռած, էտ ըշտըղա՞ յա։

Պիծի ախպերն ասում ա.— Ինդի մին խրեգյ տեն, մըեռալը յաման կյին ա քյինո̈ւ՜մ...

Մեծ ախպերը կնեգյը, չորս խոխան մորթում ա, փրգոնը լըց-նում, տանում քաղաք։

Ծեն ա տամ.— Այ լա̈՜վ մըեռալ, այ լա̈՜վ մըեռալ։

Կյամ ըն ըտրան մին լա̈վ թակում, թա̈.— Հի՞նչ ա, մունք մըե-ռալը տանում ընք հի՞նչ անինքյ, սաղ էլ չի, թա̈ պինըցնինքյ։

Քըռուփեշմա̈ն, օնքերը ո̈ւրո̈ւր տված, կնեգյը, մին էլ չորս խոխան մին փոս ա ածըմ, վըեղավ անըմ, ֆուրգոնը տեռտակ յոր օնըմ, կյամ տոն, ասում. — Ա՛ պիծի մըեռած, քյըեղ էքյուծ տըն-նական ըմ, քցիմ ծովը։ Բոլ ա հիշքան քյա̈լա̈գյ եկեր։

Պիծի ախպերը օղում ա, թա̈ փախչի, մեծ ախպերը քըցում ա պարկը, ըռեխը պենդ կապում, հայդա, դիրի ծովը։ Մին գո̈ւղա̈վ քյինիյիս, վըխճարու սա̈ս ա ըսկանում պիծի ախպերը։

Ասում ա.— Ըստեղ հա̈լբա̈թ չոբան կա։

Կյոռում ա պարկեն մաչան, թա̈.— Վա՜յ, իմ ախպեր ինձ տա-նում ա քաղաք, քյընում չը՜մ, օզըմ չը՜մ։

Մին չոբան ըսկանում ա, ասում.— Պա ինձ չի՞ տանի՜ն քաղա՜ք։

Ախպերը պարկը քցում ա տափեն։ Ասում ա պատառ գինշա̈նա̈մ։

Քընավ ա ընցնում։ Չոբանը կյամ ա թաքուն պարկը պենում, թա̈.— Կա իմ փափաղըս, շո̈րերըս, մհակըս կյեց, քյինի վըխճըրնեն տար տու պահե, յըես նի մննիմ պարկը, գյիդա̈ն, թա̈ տու վըս, տա-նին քաղաք։ Իտի էլ անում ըն։

Չոբանը նի յա մըննըմ պարկը պիծի ախպերը ըռեխը կապում ա, մհակը յոր օնում, քյնո̈ւմ վըխճըրներեն կոշտը։

Մեծ ախպերը եր ա կենում, պարկը շըլա̈կում, քյնում։ Տանում ա քցում ծովը, հետան էլ, թա.

— Դե քյինի՜, էլհա՞ կկյա̈ս ինձ քյա̈լա̈գյ կյաս։

Ետ ա տեռնում, կյամ տոն։

Չոբանը ծովումը խեխտվում ա։

Ո̈ւրո̈ւգյո̈ւնը պիծի ախպերը վըխճըրնեն եր կա̈լա̈ծ պո̈ւրում ա, թա̈.— Ա՛յ ախպեր, ղալեն տո̈ռնը պեց, վըխճըրնեն նի անինքյ...

Մեծ ախպերը խրրեգյ ա մնում, թա կյիժվի։ Ասում ա. — Ա՛ պել մրեռած, պա քյրեգ քցեցե վո՞ւչ ծովը, էտ վրխճրրնեն ըշտրղա՞ յա։

Պիծի ախպերն ասում ա. — Ա՛յ ախպեր, հաչա խոր տեղերը չըմ ընգա՞լ, վեր խոր տեղն ընգած ինի՞, շատ վեխճար կպիրի։

Մեծ ախպերն ասում ա.— Յրես էլ ըմ քյիննաչան, ընգնիմ ծովը, առե խոր տեղը, հանցու քյրղանա շատ պիրիմ...

Սաղ շենը էտ մասին ըվկանում ա... Լոխճան առաչ գերը կյամ ա, ասում.— Ա՛ վերթիքյ, թողեցեքյ յրես առաչ նի մննիմ ծովը, ետնան տուք։

Իտի յա ասում հանցու շատը ինքյը յոր օնե։ Վեր ընգնում ա ծովը, շրլաՀրան մնում ա ճյիրին իրեսեն։ Ճուրը վեր լրփլրփում ա, շրլաՀրան տուրուր ա տում, ժողովուրթը գյուգում ա, թա դերը ասում ա. — Ա՛ ժողովուրթ, էնա վեխճար շատ կա, եկեքյ։

Լոխ ուրուր հետա նի յրն տեռնում ճուրը, կրտորվում։

Ետնան էրկու ախպերը փսակվում ըն, հաշտ ապրում, վրխ-ճրրնեն պահում ըն, հրրուստանում, կնգատար, թուռնատար ըն տեռնրմ, շենը նոր ավադ անում։ Մեծ շեն ա տեռնում։